

Hver femte mann er jeger

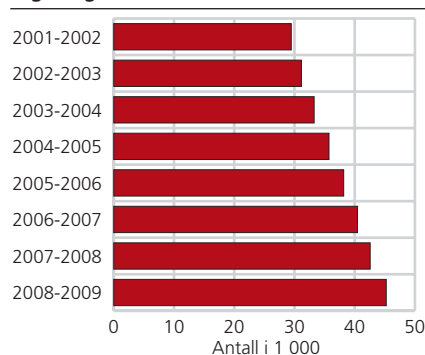
Jakt er mange menns store høsteventyr, men også kvinner opplever uglekten ved å ferdes i naturen for å nedlegge et dyr. På landsnivå er 20 prosent av mennene og 2 prosent av kvinnene over 16 år oppført i Jegerregisteret. Kvinneandelen øker jevnt og trutt. Og vi er blant de ivrigste jaktnasjonene i Europa.

Terje Olav Rundtom og
Trond Amund Steinset

For noen få tiår siden var kvinnene nesten fraværende som jegere her i landet. Først i de siste 20 årene har de aktivt meldt sin interesse for å være med på høstjakta. Den første jaktstatistikken fra jaktåret 1971/72 viser at det var 400 kvinner som jaktet, noe som betyr at kvinnene utgjorde under en halv prosent av de utøvende jegerne.

Siden har flere kvinner blitt jegere, og i jaktåret 2008/09 utgjorde de 6 prosent av dem som jaktet. Det er ingen grunn til å tro at denne utviklingen vil stoppe. Antallet kvinner i Jegerregisteret har økt med over 50 prosent de siste 8 årene (se figur 1), mens antallet menn har økt med 12 prosent i samme periode.

Figur 1. Antall registrerte kvinner i Jegerregisteret. 2001/02-2008/09

Kilde: Jaktstatistikk, Statistisk sentralbyrå og Jegerregisteret.

Jakt i tidligere tider

At jakta har vært viktig, viser flere norske bygdesagn hvor det fortelles at ved arveskifte ble jaktretten valgt framfor selve gården. Hvilke motiver som lå bak dette valget, sier historien ingenting om, men opp gjennom historien har jakta gitt et viktig tilskudd i matveien.

Dyregravene ble i mange hundre år brukt til fangst av elg, hjort og villrein samt store rovdyr, og fortsatt finnes det spor etter slike dyregraver en rekke steder både i skog og fjell. Det var ikke bare på fjellet eller i avsidesliggende skogområder det ble jaktet, da som nå ble jakt og fangst utført i hele landet. På Ekeberg i Oslo er det spor etter et såkalt dyrestup hvor dyrene ble drevet utfor slik at de slo seg i hjel.

Fangst i dyregraver var effektivt, og gikk etter hvert utover dyrebestander. På slutten av 1800-tallet ble slik fangst helt forbudt, mens jakt med skytevåpen ble enerådende. Jaktstatistikken viser at det for hundre år siden ble skutt 1 300 elger og 1 150 villrein. Til sammenligning ble det under jakta i fjor høst skutt henholdsvis 35 600 elger og 5 155 villrein.

Terje Olav Rundtom (t.v.) er skogbrukskandidat og rådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for primærnæringsstatistikk (terje.rundtom@ssb.no).

Trond Amund Steinset er skogbrukskandidat og seniorrådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for primærnæringsstatistikk (trond.amund.steinset@ssb.no).

Jegerregisteret

Jegerregisteret er et offentlig register over personer som er kvalifisert til å utøve jakt i Norge. Det gir samtidig en oversikt over hvem som har betalt jegeravgiften. Fra og med 1. mars 1986 måtte alle nye jegere avlegge en obligatorisk jegerprøve før de fikk lov til å jakte.

Alle som skal utøve jakt i Norge, må betale jegeravgift for det aktuelle jaktåret. Betalt avgift gir ikke jaktrett til noe konkret område.

Et jaktår går fra og med 1. april til og med 31. mars året etter. Av ulike årsaker får ikke alle som løser jegeravgiften mulighet til å jakte. Antallet som har jaktet vil da være noe lavere enn antallet som har løst jegeravgiften.

Hva jakter vi på?

Hva vi jakter på, avhenger i stor grad av hva som finnes av jaktbart vilt der vi bor. På Vestlandet jakter flertallet hjort. I Sogn og Fjordane var over 87 prosent av de jegerne som jaktet, på hjortejakt høsten 2008.

På Østlandet er det mer variert. I byene og i de bynære områdene der jegerne i større grad må reise ut av eget fylke for å jakte, er det rypejakta som er den mest populære. Blant jegerne fra Oslo som var på jakt i jaktåret 2008/09, var 62 prosent på rypejakt og litt over 20 prosent på elgjakt. I Telemark og Hedmark derimot er det flest som jakter på elg. Flertallet av jegerne fra de tre nordligste fylkene jakter ikke uventet mest på rype. Det er likevel ikke slik at jegerne bare jakter på en type vilt. En stor andel av jegerne deltar på flere typer jakt.

Tabell 1. Antall jegere, etter hva de jaktet på. 2001/02-2008/09

	Jegere som deltok på en eller flere former for jakt	Småviltjakt	Rypejakt ¹	Elgjakt	Hjortejakt
2001/02	143 796	95 279	.	55 644	27 496
2002/03	145 128	95 456	.	56 813	28 762
2003/04	147 420	98 161	.	58 143	29 983
2004/05	148 100	99 266	.	57 879	30 813
2005/06	141 675	90 796	58 439	57 390	32 419
2006/07	137 587	86 110	54 029	57 410	33 610
2007/08	140 584	90 367	57 166	57 243	34 803
2008/09	142 517	91 665	56 092	58 331	37 730

¹ Antall jegere på rypejakt ble første gang samlet inn for jaktåret 2005/06.

Kilde: Jaktstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Flest går på elgjakt ...

Om lag 142 000 jegere jaktet i løpet av jaktåret 2008/09 (se tabell 1). Elgen er det viltet som flest jakter på, og antallet elgjegere har vært stabilt på rundt 57 000 de siste årene. Noe av årsaken til det er at fellingskvoten har ligget på rundt 45 000 elger de siste ti årene. I begynnelsen av 1970-årene begynte elgstammen å øke som en følge av en mer systematisk utplukking av de dyrene som hvert år skulle skytes. I tillegg økte også mattilgangen for elgen som følge av utbredt flatehogst i skogbruket. Som en naturlig følge av dette økte også fellingskvoten og antallet elgjegere.

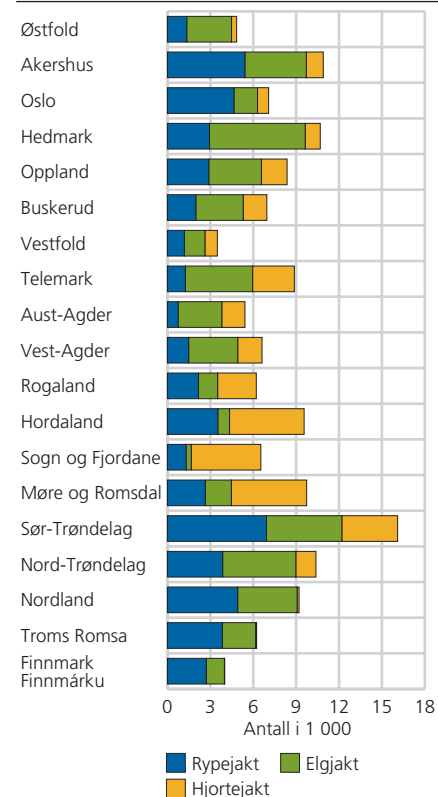
... og stadig flere på hjortejakt

Den samme utviklingen skjedde med hjortejakt. Siden begynnelsen av 1990-årene har fellingskvotene og utbyttet fra hjortejakta økt kraftig. Det har igjen ført til at flere jakter på hjort. I alt har 37 700 jegere oppgitt å ha jaktet på hjort høsten 2008. Det er en økning på 10 000 jegere i løpet av åtte år. Høsten 2008 ble det for første gang felt flere hjorter enn elger, men fortsatt er det langt flere som jakter på elg enn på hjort. Fortsetter veksten i antallet hjortejegere, vil det om noen år være flere som jakter på hjort enn elg.

Småviltjakt

Totalt var det 91 000 jegere som jaktet på småvilt i 2008/09, og antallet har ikke endret seg nevneverdig de siste årene (se tabell 1). Blant småviltartene (se tekstboks for definisjon) er rypa både den arten som det felles mest av og som flest småviltjegere jakter på. Om lag 56 000 jaktet på rype i jaktåret 2008/2009.

Figur 2. Antall jegere som jaktet på rype, elg eller hjort, etter bostedsfylke. 2008/09

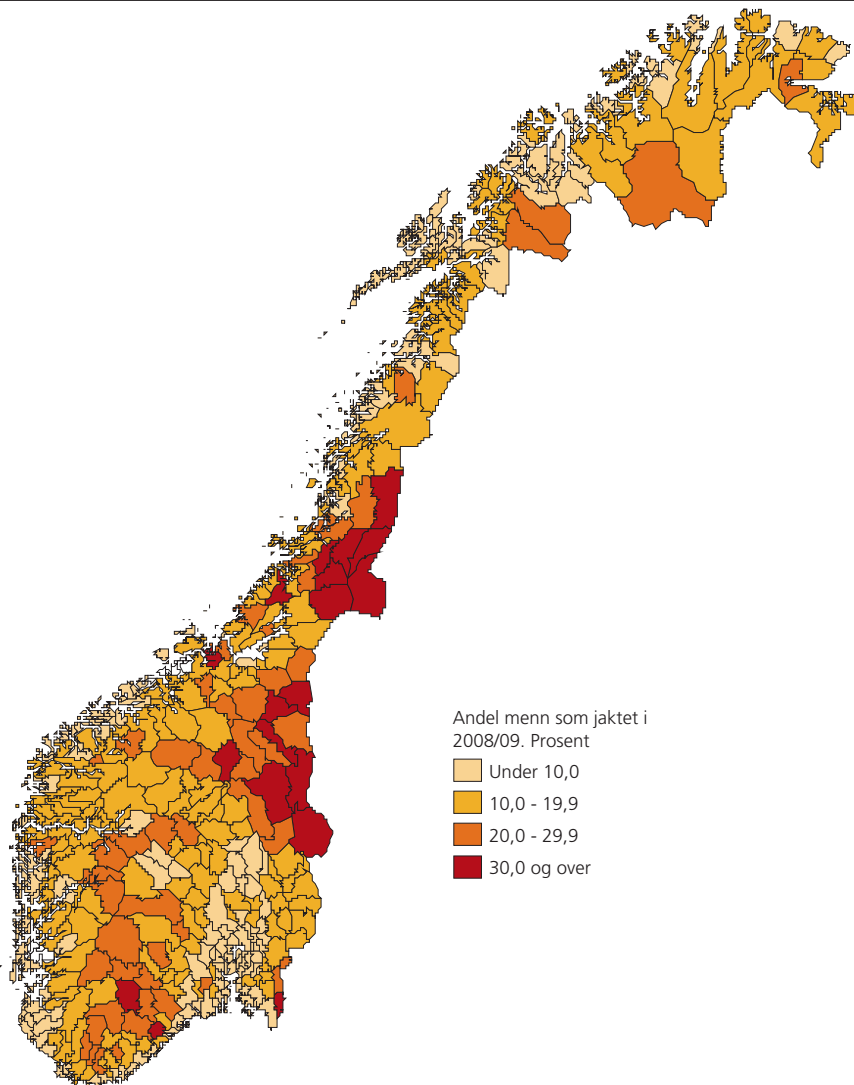
Kilde: Jaktstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Småvilt

Som småvilt regnes 36 ulike småviltarter som det er åpnet for jakt på. De småviltartene det skytes mest av, er rype, ringdue, kråke, orrfugl, hare, skjære, rødrev, stokkand, måke, trost, grågås og storfugl.

Figur 3. Andel av den mannlige befolkning over 16 år som har jaktet i 2008/09, etter kommune. Prosent

Kilde: Jaktstatistikk, Statistisk sentralbyrå.
Kartgrunnlag: Statens kartverk.

Bygdefolk jakter mest

I en del kommuner er andelen mannlige jegere høy. Dette er som regel utkantkommuner med få innbyggere. I enkelte kommuner jakter omtrent halvparten av mennene over 16 år.

Derimot er andelen utøvende jegere minst i de største byene. I Oslo og Bergen jaktet bare 3 prosent av de mannlige innbyggerne i løpet av jaktåret 2008/09. Trondheim skiller seg ut med relativt mange jegere. Her har 7 prosent av mennene jaktet forrige jaktår (se figur 3).

På landsnivå jaktet 7 prosent av alle menn over 16 år i 2008/09. Lierne i Nord-Trøndelag og Engerdal i Hedmark er de kommunene som har størst andel mannlige jegere over 16 år. Her jaktet halvparten av den mannlige befolkningen – henholdsvis 310 og 282 personer – i 2008/09.

Der menn er aktive, henger jenter med

I 17 prosent av kommunene har 20 prosent eller mer av mennene jaktet i 2008/09. Disse kommunene har i gjennomsnitt 2 200 innbyggere. Kommuner med relativt høy andel mannlige jegere, har også høy andel av kvinnelige jegere. Høyest andel av kvinnelige jegere var det i Namskogan og Lierne, hvor 6 prosent av kvinnene jaktet i 2008/09.

Rypejakt ofte i et annet fylke

Mange småviltjegere bor på steder der det ikke finnes vilt de ønsker å jakte på, og de må derfor kjøpe jaktrett i andre fylker. Det har noen steder ført til konflikt, fordi de lokale jegerne mener at de blir «fortrengt» av tilreisende jegere. På landsbasis ble 38 prosent av rypene felt i et annet fylke enn der jegerne var bosatt i jaktåret 2008/09.

Variasjonen er stor på fylkesnivå. I Nordland ble 16 prosent av rypene felt av jegere som var bosatt i et annet fylke, og i Troms var tallet 15 prosent. I Finnmark ble 37 prosent felt av jegere fra andre fylker i jaktåret 2008/09, mot 43 prosent året før.

På Østlandet er Oppland det fylket der det felles mest ryper. Der ble 55 prosent av rypene felt av jegere som var bosatt i et annet fylke. I Buskerud og Aust-Agder ble henholdsvis 70 og 72 prosent av rypene felt av jegere fra andre fylker.

Kjøtt for 500 millioner kroner i 2007

Regnet i kroner og øre er det betydelige verdier som årlig høstes i norske skoger og fjell. Mye av det som felles, blir ikke omsatt på vanlig måte, men brukt av jegeren selv. Kjøttverdien av alt vilt som ble felt i 2007 er beregnet til om lag 500 millioner kroner. Av dette utgjorde verdien av elgjakta rundt 300 millioner.

For grunneierne er jaktutleie en kjærkommen ekstrainntekt. I 2007 solgte norske skogeiere jaktrettigheter for 190 millioner kroner. I tillegg kommer inntekter fra hytteutleie og annen tilrettelegging for jakta.

Blant Europas mest jaktglade

Sammenlignet med andre land i Europa er Norge helt på toppen i andelen jegere i forhold til folketallet. De siste statistikkene viser at Norge bare er slått av Irland, Kypros og Finland på antall jegere i forhold til innbyggertallet. Flest jegere har de mer folkerike landene som i tillegg har utmarksarealer hvor det kan utøves jakt. Frankrike har 1,3 millioner jegere, Spania 1 million og Storbritannia og Italia omkring 800 000.

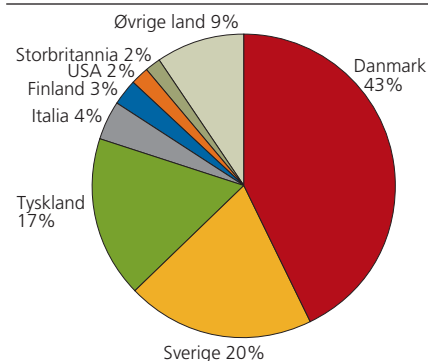
Jegere fra 53 land til Norge

Selv om det ikke har vært så vanlig som i mange andre land å tilrettelegge for organisert jaktutleie, kommer det en del utenlandske jegere til Norge også. I Jegerregisteret er det registrert 7 200 jegere fra 53 land. Av disse er 43 prosent dansker, 20 prosent svensker og 17 prosent tyskere.

Selv om jegerne fra Europa dominerer, er alle verdensdeler representert. Her finner vi både jegere fra New-Zealand, Sør-Afrika, Venezuela og Kasakhstan.

Figur 4. Andel registrerte utlendinger i Jegerregisteret. 2008/09. Prosent

Kilde: Jaktstatistikk, Statistisk sentralbyrå og Jegerregisteret.

Hjortevilt

Med hjortevilt mener vi her elg, hjort, villrein og rådyr.

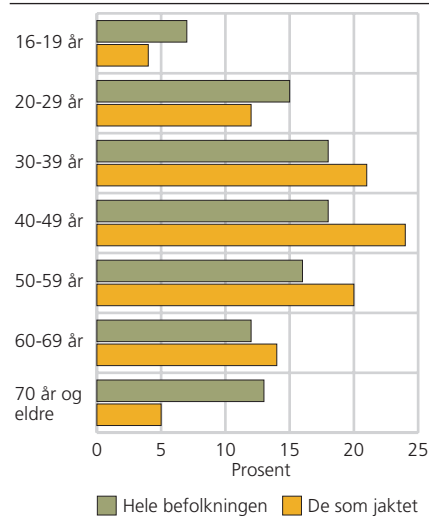

Som en kuriositet kan det nevnes at Vatikanstaten er representert med 31 jegere i Jegerregisteret. Regnet i forhold til folketallet der utgjør det over 3 prosent av befolkningen.

Blir jegerne færre og eldre?

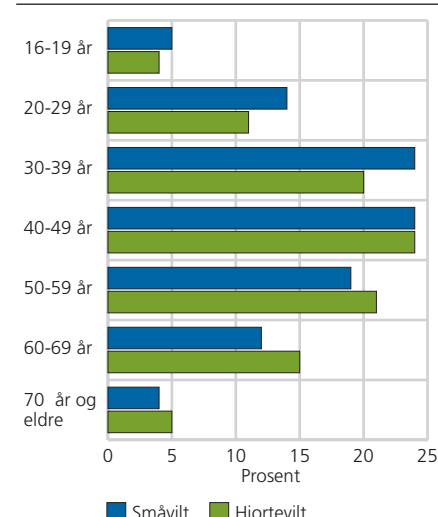
I ulike sammenhenger er det blitt påpekt at jegerne blir stadig eldre, og at det på sikt kan bli et rekrutteringsproblem. Men i perioden 1971/72 til 2008/09 økte antallet personer som løste jegeravgiften fra 98 000 til 196 000 personer, som er en økning på 100 prosent. Befolkningsøkningen har i samme periode vært på 33 prosent. Det har altså blitt langt flere som løser jegeravgiften enn det befolkningsøkningen skulle tilsi.

Figur 5. Aldersfordeling i befolkningen og blant jegerne. 2008/09. Prosent

Kilde: Jaktstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 6. Aldersfordeling blant småvilt- og hjorteviltjegerne. 2008/09. Prosent

Kilde: Jaktstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Det er relativt færre jegere i forhold til befolkningen for øvrig i gruppene under 30 år og over 70 år (se figur 5). I aldersgruppen 30-70 år er det derimot relativt flere jegere enn det befolkningssammensetningen skulle tilsi. Dette kan ha flere årsaker. Blant de eldste er det naturlig at jegerne blir færre. Det er til dels fysisk krevende å jakte, og noen vil derfor slutte på grunn av sviktende helse.

Det koster en del å jakte, og det kan være en årsak til at mange yngre ikke jakter. Denne utviklingen gjør seg også gjeldende blant småvilt- og hjorteviltjegerne (se tekstboks for definisjon). Blant yngre jegere er det overvekt av småviltjegere, mens det blant eldre jegere er overvekt av hjorteviltjegere.

Småviltjakt er en rimeligere og i mange tilfeller lettere tilgjengelig jaktform enn hjorteviltjakt, og derfor velger mange av de yngre denne typen jakt. En del vil også opparbeide seg erfaring før de begynner å jakte på større vilt.

Det er altså lite som tilsier at norske jaktlag i nær fremtid vil slite med rekruttering. Mens unge i etableringsfasen velger rypejakt, skyter de mer velstående «voksne» gjerne storvilt. I og med at jaktinteressen nå også øker blant kvinner, risikere Norge neppe å miste plasseringen som en av Europas store jaktnasjoner.

Referanser

Jegerregisteret 2009: <http://www.brreg.no/registre/jeger/>

Store norske leksikon, 2009: <http://www.snl.no/fangstgraver>

Landbruksundersøkelsen 2008: <http://www.ssb.no/skogbruk/>

Statistisk sentralbyrå (1972): NOS Jaktstatistikk, A563, 71 s.

The Federation of Association for Hunting and the Conservation of the EU (FACE) (2009): Annual Report 2009, 56 pp. <http://www.face.eu>

